

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА (м. Кропивницький)
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ПОМОРСЬКА АКАДЕМІЯ В СЛУПЬСКУ (м. Слупськ, Польща)**

*серце віддаю
дітям*
**Василь 105
Сухомлинський**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ,
присвяченої 105-й річниці
від дня народження В. О. Сухомлинського**

**«ТВОРЧА СПАДЩИНА
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ»**

27 вересня 2023 року

м. Кропивницький – 2023 рік

4. Куркіна С. В., Журавльов В. М. Професійна компетентність як фактор здатності до праці. Наукові записки. – Випуск 178. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2019. С. 120-125.

5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / Вибрані твори в п'яти томах. Т. 4. К.: Радянська школа, 1977. 638 с.

Попова О. В.,

д.п.н., професор, професор кафедри освітології
та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди;

Жуков В. П.,

доктор філософії, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва,
координатор з виховної роботи факультету мистецтв,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ЩОДО МОРАЛЬНО-ПАРТИСИПАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Актуальність та постановка проблеми. Специфіка педагогічної діяльності висуває підвищені моральні вимоги до педагога. Жодна інша професія не ставить таких вимог до людини-фахівця, як професія педагога. Проблема вирішення завдань виховання високоморального молодого покоління безпосередньо пов'язана з формуванням моральної культури, морально-етичної компетентності майбутнього вчителя. У процесі професійної підготовки поряд із моральним вектором має поглиблюватися партисипативний компонент означеної підготовки [3].

Вважаємо, що вказані напрями мають бути розглянуті в єдності як важливий складник професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя в сучасних педагогічних ЗВО.

До основних чинників, які актуалізують проблему морально-партисипативної підготовки майбутнього вчителя відносимо такі [1; 4]:

– світоглядне і ціннісно-орієнтаційне розшарування майбутніх учителів в умовах соціальної нестабільності, яка притаманна сучасній ситуації в Україні, що містить в собі соціально-політичну напругу і морально-етичну невизначеність;

– зміна вимог до професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті сучасних викликів відповідно до гуманістичної парадигми освіти.

Основні матеріали дослідження. Аналіз педагогіки В. Сухомлинського в контексті сучасних викликів дає підстави для висновку, що за своєю суттю і характером вона відноситься до інновацій високого рівня релевантності, а отже, має перспективу педагогічної довговічності: у ній присутні ідеї та принципи, які, вдосконалюючись і модернізуючись за нових соціально-політичних, економічних умов, дають можливість ефективно розв'язувати докорінні й вічні педагогічні проблеми, тобто в ній присутні механізми самозбереження і саморозвитку. Цими обставинами також пояснюється феномен концепції педагога-новатора – все більше зростаюча затребуваність її ідей і принципів [2; 9; 10].

У своїй педагогічній спадщині В. Сухомлинський неодноразово звертається до суті й виховних функцій професійної діяльності вчителя як носія моральних цінностей, як наставника учнів у їхньому духовно-моральному становленні й розвитку. Однією з найважливіших вимог до вчителя видатний педагог вважав вимогу бути носієм високих моральних якостей: «Висока моральність учителя стає нині найважливішою умовою його педагогічної майстерності... Улюбленим і авторитетним учитель стає не тільки тому, що досконало знає свій предмет, а й тому, що, глибоко люблячи його, поєднує у своєму серці цю любов з любов'ю до людини-дитини» [6, т. 5, с. 114]. «Вирішальне значення має те, яких людей побачить у нас підліток. Ми мусимо бути для підлітків зразком багатства духовного життя; лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати» [6, т. 3, с. 383].

У праці «Як виховати справжню людину» [7] В. Сухомлинський надає моральний ідеал, який увібрав найкращі риси менталітету українського народу. У вказаному ідеалі розкриваються конкретні моральні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації тощо. Ці моральні імперативи і норми подаються педагогом-новатором у вигляді правил, законів (14 законів дружби, правила «Десять “не можна”», «Дев'ять негідних речей» та ін.), що складають «азбуку моральної культури» [5]. У вказаній праці розкриваються зміст і методика роботи з виховання у дітей любові до Батьківщини і громадянства, ставлення до людей і обов'язку перед ними, ставлення до батьків, рідних, близьких, розуміння життя, добра і зла в ньому, виховання високих моральних якостей і норм поведінки тощо. У цій праці на підставі багаторічної практичної роботи в школі В. Сухомлинський глибоко розкриває суть таких понять, як людяність, патріотизм, відповідальність, гідність, терпимість, тактовність тощо. На конкретних прикладах видатний педагог надає практичні рекомендації щодо утвердження в душах вихованців почуття совісті, сорому, скромності, справедливості, милосердя, щедрості [7, с. 149–416].

В. Сухомлинський постійно стверджував ідею про необхідність ознайомлення дітей з раннього дитинства з моральними основами суспільства, культивувати позитивне ставлення до Батьківщини, рідного краю, навчати вихованців розрізняти поняття «добро» і «зло»; організувати виховний процес так, щоб учні брали активну участь у житті колективу, були щирими один до одного, проявляли співпереживання, співчуття, людяність у стосунках з однолітками та іншими людьми.

В. Сухомлинський відстоював концептуальну ідею провідної ролі особистості вчителя як суб'єкта виховного впливу, яка полягає в тім, що «учитель – це не тільки той, хто передає учням знання та вміння. Це передусім той, у кого дитина, як у батька і матері, вчиться жити. Діти пізнають світ головним чином через поведінку тих, кого вони щодня бачать поруч, хто піклується про них, хто ставить перед ними вимоги» [8, с. 197].

В. Сухомлинський підкреслював, що «моральна чистота, моральна цілісність вихователя – це найголовніша і, по суті, єдина передумова успіху в тій найтоншій сфері людської творчості, яка зветься вихованням» [8, с. 199].

Отже, надзвичайно важливим для морального виховання учнів видатний український педагог вважав *особистий приклад учителя*, адже вихованці значною мірою схильні до наслідування всього, що їй здається привабливим. Тому успішність морального виховання залежить насамперед від того, який учитель веде її по «першій стежці життєвого шляху». Справляти моральний вплив на вихованців в змозі тільки духовна, високо моральна особистість, а відтак, проблемі формування моральності майбутнього вчителя необхідно приділяти особливу увагу.

До надзвичайно важливих функцій педагога В. Сухомлинський відносив організацію шкільного життя і позашкільної діяльності, *спілкування та партнерства* в класі. Василь Олександрович наголошував на важливості виховного значення колективу, в якому потрібно формувати гуманні стосунки. Він радив учителям завжди персоніфікувати в колективі кожну дитину, намагатися зрозуміти її духовний світ, потенційні можливості й проблеми.

У Павлівській школі В. Сухомлинський зумів створити дружний дитячий колектив, у якому діти турбувались один про одного, відвідували хворих, допомагали відстаючим. Поступово у педагогічного діяча та його колег створилася велика педагогічна ідея: дитячий колектив тільки тоді стає силою, коли він підносить кожну людину, стверджує в кожній дитині такі моральні якості, як почуття власної гідності, поваги до себе, співчуття, співпереживання, прагнення допомогти іншому тощо. Тож у формуванні моральності молодшої людини визначну роль відіграють поведінка, взаємини в колективі.

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського стосуються нібито здебільше виховання школярів. Проте вони виступають потужним поштовхом для розробки сучасної концепції морально-партисипативної підготовки майбутніх учителів.

Висновок. Унікальність і актуальність педагогічних ідей В. Сухомлинського щодо морально-партисипативної підготовки майбутнього вчителя в сучасних педагогічних ЗВО очевидні, і в ситуації надскладних викликів, що постали перед нашою системою освіти, необхідно прагнути до реалізації спадщини видатного педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жуков В. П., Попова О. В. Партисипативний підхід до формування моральної позиції майбутнього вчителя. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. № 58. С. 28–40. <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2022.58.03>
2. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ столітті : монографія. Харків : «ОВС», 2001. 256 с.
3. Попова О. В., Жуков В. П. Педагогічне забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів до виховання толерантності школярів. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 49. С. 67–79. <https://doi.org/10.34142/23128046.2020.49.06>
4. Попова О. В., Жуков В. П. Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в контексті сучасних викликів. *«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»)»* : журнал. Київ : «GoToPrint», 2023. № 8(26). 2023. С. 265–278. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8\(26\)-265-277](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-8(26)-265-277)
5. Роль учителя в моральному вихованні молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. URL : <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/conf-2017-09/seksiia-4/6928-rol-uchytelya-v-moralnomu-vykhovanni-molodshykh-shkolyariv-u-pedahohichnyi-spadshchyni-v-o-sukhomlynskoho>
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти томах. Київ : Рад. школа, 1976–1978.
7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори*. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 149–416.
8. Сухомлинський В. О. Учитель і діти. *Вибрані твори*. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 195–202.
9. Троцько А. В., Попова О. В. Школа Василя Сухомлинського як авторська педагогічна система. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 171. Кропивницький: «КОД», 2018. С. 152–157.
10. Revenko, I., Popova, O., Hvozdyak, O., Bazyliak, N., Boberskyi, I. & Kruhlyk, O. (2023). Humanization of Relationships between Teachers and Students in Educational Work. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. Vol. 26, №. 3, Special Issue, P. 78–88. <https://doi.org/10.5782/.kjhss.2023.78.88>

Язловецька О. В. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	169
--	------------

Секція 5

**Актуальність та досвід міжнародної співпраці в контексті перспектив
впровадження спадщини великого педагога у розвиток сучасної освіти**

Бі Юнь. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ОРГАНІЗАЦІЇ КОМАНДНОЇ РОБОТИ ДИТЯЧОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КНР.....	174
Гончаренко М. В. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ТА ЇХ АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	176
Калініченко Н. А. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ.....	179
Караман С. О., Караман О. В. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	183
Куркіна С. В., Журавльов В. М. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ Й ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗВО.....	185
Попова О. В., Жуков В. П. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ЩОДО МОРАЛЬНО-ПАРТИСИПАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	189